

Maa- ja metsätalousministeriö

Hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Viite

VN/32853/2024

Suomen Leipuriliitto ry (jäljempänä Leipuriliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle **laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta** ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Leipuriliitto katsoo, että elintarvikemarkkinavaltuutetun ja hänen toimistonsa työ on tärkeää reilun kilpailun edistämiseksi Suomessa.

Leipuriliitto toteaa, että hallituksen esityksessä on tuotu hyvin esille elintarviketeollisuuden kokemia epäkohtia. **Leipuriliitto kannattaa** lainsäätäjän tavoitteita muuttaa elintarvikeketjun neuvotteluvoimaa tasaisemmaksi ja parantaa elintarvikemarkkinoilla usein heikommassa asemassa olevien tavarantoimittajien asemaa.

Leipuriliitto kannattaa pääpiirteittäin niitä tavoitteita, joita mainitaan esityksen kohdassa 4.2.1.1: ”Kaupalliset kustotoimet”, ”Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden ilmentyessä”, ”Neuvotteluvoiman väärinkäyttö”, ”Kielto edellyttää tiettyjä tietoja” (ks. esitys s. 37-39). Edellä mainittuihin liittyen Leipuriliitto toteaa kuitenkin seuraavaa:

Esityksen s. 36 kohdassa 4.2.1.1 ”Yritysten välinen kilpailu ja markkinoiden toimivuus” todetaan:

”Uudet ehdotetut pykälät eivät koskisi kansainvälisiä elintarvikekaupan sopimuksia. Kansallinen tiukempi säätely ei näin olleen ulottuisi koskemaan ulkomaista elintarviketuontia, jos ulkomaisten tuontituotteiden sopimuksissa on noudatettu muuta kuin suomalaista lainsäädäntöä. Tämän on esitetty asettavan kansalliset ja kansainväliset sopimukset merkittävästi eri asemaan ja ohjaavan elintarvikeostoja ulkomaille.”

Leipuriliitto katsoo, että on selvää, että päivittäistavarakauppa tulee lisäämään entisestään ulkomaisten elintarvikkeiden tuontia, jos uudistus toteutetaan siten, että kansallisesti tiukempaa sääntelyä ei uloteta koskemaan ulkomaista elintarviketuontia. Lisääntyvästä tuonnista tulevat mitä todennäköisemmin kärsimään erityisesti pienet ja keski-suuret kotimaiset yritykset. **Tämän vuoksi Leipuriliitto esittää, että lakia muutetaan siten, että uudet säännökset koskisivat yhtä lailla myös kansainvälisiä elintarvikekaupan sopimuksia.** Näin kansallisia ja kansainvälisiä sopimuksia ei myöskään asetettaisi toisistaan eriarvoiseen asemaan.

Esityksen s. 37 kohdassa 4.2.1.1 Yritysten välinen kilpailu ja markkinoiden toimivuus todetaan:

”Osa elintarvikealan yrityksistä hyötyy PL-tuotteiden valmistamisesta varman myyntikanavan ansiosta ja tuotteiden markkinointikustannusten jäädessä pois. On kuitenkin nähtävissä, että elintarviketuottajan asema on näissäkin tapauksissa heikko. Kauppa voi vaihtaa PL-tuotteiden valmistajana olevaa sopimuskumppania, jolloin tuottaja menettää myyntikanavansa. Ongelma on sitä suurempi mitä keskittyneempi markkina on”.

Leipuriliitto toteaa, että PL-tuotteet ovat monelle Leipuriliiton keskisuurelle jäsenyritykselle tärkeä myyntikanava. PL-tuotteiden rajoittaminen lakiehdotuksessa mainitulla tavalla voi johtaa siihen, että päivittäistavarakauppa korvaa keskisuurten yritysten tuotteita keskittämällä ostoksiaan entistä enemmän suuremmille yrityksille ja/tai lisäämällä tuontituotteiden määrää (ks. tältä osin myös jäljempänä oleva kohta 4 c § ”Ostajan tuotemerkin suosimisen kieltö”).

Esityksen s. 37 kohdassa 4.2.1.1 ”Kaupalliset kostotoimet” todetaan:

”Anonyymeissa elintarvikemarkkinavaltuutetun kyselyissä ja valmisteluryhmän kuulemisissa on tullut ilmi, että toimijat kokevat kohtaavansa kiellettyjä kauppatapoja. Omalla nimellä näitä ei kuitenkaan uskalleta esimerkiksi elintarvikemarkkinavaltuutetulle paljastaa johtuen ostajan kostotoimien pelosta”.

Tältä osin Leipuriliitto viittaa myös niihin **esityksen sivulla 22 mainittuihin ongelmiin**, joista leipomo- ja konditoria-alan yritykset kertoivat vuonna 2023 tehdyssä kyselyssä.

Lisäksi Leipuriliitto tuo esille seuraavia näkökohtia ja muutosesityksiä:

Esityksen s. 39 kohdassa 4.2.1.2 Sääntelytaakka todetaan:

”Elintarvikemarkkinavaltuutetun osalta valvontatehtävien laajentuminen mahdollisesti lisää työtä ja voi edellyttää uusia valvontakäytäntöjä. Uudet hallinnolliset seuraamukset ja markkinaoikeuden roolin laajentaminen voivat lisätä prosessien määrää ja niiden monimutkaisuutta. Vastapainoksi elintarvikemarkkinavaltuutetun valvontakeinojen vahvistaminen voi vähentää tarvetta oikeudenkäynteihin ja parantaa oikeusturvaa”.

Leipuriliitto katsoo, että kaikenlainen byrokratian lisääminen aiheuttaa yrityksille ylimääräistä työtä ja lisääntyviä kustannuksia niin kaupan kuin tavarantoimittajien puolella. **Tämän takia Leipuriliitto ei kannata sääntelytaakan lisäämistä.** Ja mitä tulee mainintaan siitä, että ”*Vastapainoksi elintarvikemarkkinavaltuutetun valvontakeinojen vahvistaminen voi vähentää tarvetta oikeudenkäynteihin ja parantaa oikeusturvaa*”, Leipuriliitto toteaa, että suunnitellut uudistukset tuskin vähentävät tarvetta oikeudenkäynteihin, kun oikeudenkäyntejä näissä asioissa ei ole tähänkään mennessä koskaan ollut. Mitään hyötyä ei ole sellaisesta uudistuksesta, joka vain näennäisesti muuttaa asioita, mutta tuo tosiasiasa kaupan ja elintarviketeollisuuden yrityksille vain lisää byrokratiaa, vaivaa ja ylimääräistä työtä.

Esityksen s. 48 kohdassa 4 a §. Neuvotteluvoiman väärinkäyttö todetaan, että ”*Lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan ostaja ei saa käyttää neuvotteluvoimaltaan merkittävästi heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuutonta sopimusehtoa*”.... Säännöksen tarkoituksena on antaa maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa suojaa nimenomaisesti tavarantoimittajille...”Kynnys ehdotetun pykälän soveltamiselle olisi korkea. Eron sopimusosapuolten neuvotteluvoimassa tulisi olla **merkittävä**”.

Leipuriliitto katsoo, mikäli uusi 4 a § lisätään lakiin, on välttämätöntä, että säännöksestä **poistetaan sana merkittävästi**. Jos sana merkittävästi jää säännökseen, se jättää liian paljon tulkinnallista päätösvaltaa esimerkiksi elintarvikemarkkinavaltuutetulle, ja säännöksen koko tavoite, ”*antaa... suojaa nimenomaisesti tavarantoimittajalle*”, vaarantuu/vesittyy. On selvää, että ostajat tulevat vetoamaan tuohon ”merkittävyyteen” ja se jo sellaisenaan hidastaa ja vaikeuttaa lain tavoitteen toteuttamista. On myös suuri vaara siihen, että säännös ehdotetussa muodossaan tulee ohjamaan päivittäistavarakaupan hankintoja pois PK-yrityksiltä.

Leipuriliitto katsoo, että kyseisen **merkittävästi**-sanan poistamista tukee myös se, että olisi hyvin erikoista, jos suomalainen lainsäätäjä antaa elintarvikemarkkina-alueella signaalin sille, että kohtuuttomien sopimusehtojen käyttäminen elintarvikealalla olisi sallittua silloin, jos sopimusosapuolet ovat toistensa kanssa ns. tasavahvassa asemassa. Päivittäistavarakaupalla on Suomessa ihan riittävän vahva neuvotteluasema jo muutoinkin. Säännös tuossa muodossaan olisi Leipuriliiton käsityksen mukaan myös ristiriidassa oikeustoimilain 36 §:ssä todetun kanssa. Leipuriliitto toteaa vielä, että selvyysden vuoksi myös uuden 4 c §:n 2 momentista (Ostajan tuotemerkin suosimisen kieltäminen) tulee poistaa sana ”**merkittävän**”.

Esityksen s. 49 kohdassa 4 b § ”Kielletty edellyttää tiettyjä tietoja” todetaan, että ”*tarkoituksena olisi kieltää sellaiset sopimusehdot ja sopimuskäytännöt, joiden perusteella tavarantoimittajan tulee antaa ostajalle tiettyjä tietoja, joilla ei ole välitöntä liityntää tiettyyn sopimukseen*”... Säännöksen tarkoituksena on suojella tavarantoimittajan liikesalaisuuksia sekä suojella tavarantoimittajaa sellaisilta tietopyynnöiltä, jotka aiheuttavat ylimääräisiä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa”.

Leipuriliitto kannattaa edellä mainittuja tavoitteita. On positiivista, että elintarvikemarkkina-alueella pyritään suojelemaan tavarantoimittajien liikesalaisuuksia sekä tavarantoimittajia sellaisilta tietopyynnöiltä, jotka aiheuttavat ylimääräisiä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa.

Esityksen s. 50 kohdassa ”4 c § Ostajan tuotemerkin suosimisen kieltö” todetaan, että *”Ostajan tuotemerkin suosimisella tarkoitettaisiin sitä, että ostaja toimii yleisen sopimusoikeudellisen lojaliteettivelvollisuuden vastaisesti eikä ota kohtuullisella tavalla huomioon sen sopimuskumppanina olevan tavarantoimittajan etuja. Tavarantoimittajan ostajalle myymät tuotteet voivat kilpailla sellaisten tuotteiden kanssa, jotka ostaja myy omalla tuotemerkillään eli ostajan PL-tuotteiden kanssa. Ostajalla on tällöin kaksoisrooli, koska sen oma PL-tuote kilpailee ostajan valikoimissa sille tuotteita toimittavan tavarantoimittajan tuotteiden kanssa. Ostajan tulee kilpailuasetelmasta huolimatta ottaa sopimuskäytännöissään huomioon myös tällaista kilpailevaa tuotetta myyvän tavarantoimittajan edut esimerkiksi hyllytilan jakamisessa ja tuotteiden esillepanossa.... Pykälän 1 momenttia sovellettaisiin vain, jos tavarantoimittaja on neuvotteluvoimaltaan ostajaa heikompi. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, mitä otetaan huomioon arvosteltaessa tavarantoimittajan neuvotteluvoimaa”.* Lisäksi varsinaisen lakipykälän 4 c §:n 2 momentissa (ks. esitys s. 63) todetaan, että *”tavarantoimittajalla on merkittävän heikko neuvotteluvoima, jos tämä on elinkeinotoiminnan harjoittamisessa erityisen riippuvainen ostajasta”.*

Leipuriliitto kannattaa esityksen lähtökohtaa siitä, että ostajalla on lojaliteettivelvoite heikompaan sopimuskumppaniin kohtaa. **Leipuriliitto kuitenkin ihmettelee** esityksen perusajatusta siitä, että tällaista lojaliteettivelvoitetta ei välttämättä olisi, jos tavarantoimittajalla ei ole *”merkittävän heikko”* neuvotteluvoima suhteessa ostajaan. **Leipuriliiton käsityksen mukaan** hyviin kauppatapoihin kuuluu aina lojaliteettivelvoite sopimuskumppaniin kohtaan, yrityksen koosta ja neuvotteluvoimasta riippumatta. Ehdotetun kaltainen *”neuvotteluvoiman merkittävään eroon”* perustuva erottelu johtaisi todennäköisesti siihen, että kauppa keskittäisi ostoksiaan vain entistä enemmän suuremmille yrityksille, koska näille ei ole lainsäädännössä annettu *”laajennettua suojaa”*. Lisäksi tällainen epämääräinen ja tulkinnanvarainen säännös antaisi viranomaiselle, kuten elintarvikemarkkinavaltuutetulle, mahdollisuuden halutessaan olla puuttumatta esimerkiksi yksittäisen päivittäistavarakaupan toimijan omien private label -tuotteiden suosimiseen.

Yhteenvedona Leipuriliitto toteaa, että lainsäätäjän hyvistä tavoitteista huolimatta uudistuksen häviäjäksi voivat joutua erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset. Suuri vaara on, että päivittäistavarakaupan toimijat byrokratian ja erilaisten vastuiden välttämiseksi keskittävät ostojaan suurimpiin yrityksiin ja/tai lisäävät entisestään elintarvikkeiden tuontia.

Kunnioittavasti

SUOMEN LEIPURILIITTO RY

Mika Väyrynen
toimitusjohtaja